

Dr. Koncz Gábor
A „Válság és váltság...” konferencia előkészítése

Egy megvalósult rendezvény előzményeinek közlése... miért?

...mert tan-célja van. A Sárospataki Református Teológiai Akadémián, a 2010-2011-es tanévtől, *református közösségszervező* képzés is folyik. Ennek keretében tantárgy a *Rendezvénytan*. E kötet remélhetően ajánlott irodalom lesz, így tehát ezen írás segítségével is elemezhetik a hallgatók a tervezés és a megvalósulás folyamatát...

...mert ez a munka is összeköt Győri Istvánnal. Találkozásaink harmadik szakasza éppen e képzéshez kötődik. A második szakasz az 1980-as évek vége, az 1990-es évek eleje: a Sárospataki Református Kollégium visszavételének és egyházi újraindításának reményteljes, ám nehéz időszaka.¹

Az első szakasz az 1950-es évek. Édesapám, Dr. Koncz Sándor (1913-1983) Alsóvadászon volt lelkész 1952-1965 között. Sárospataki tanítványa, Győri József (1924-1972) Lakon szolgált 1954-től. Szikszóról, a vasútállomásról Alsóvadászon át biciklivel közlekedett Lakra (...mert ritka volt a buszjárat és nem volt pénz...), s az út hosszabb szakasza előtt beköszönt a vadászparókiára. Édesanyám, Harsányi Ilona (1919-2013) mindig felmadzagolt egy dinnyét vagy valami éppen kéznél lévő csomagtartóra, a Győri gyermekeknek.

A szakaszok átívelése a Sárospataki Református Kollégium története. Győri József temetésén elhangzott igehirdetésből idézek, Sárospatakra utalva: „Itt volt ő a csend és derű poétája. A mulandó, de kedves emberi mozzanat krónikása.”² Vajon mit jelent ez a két mondat? Győri József teológus korában elekción verseket írt. (T. Hallgatók: mi az elekción vers?) Negyedévesként, 1947-ben például Koncz Sándorról, aki a Teológián angolt is tanított ezt olvashatjuk:

„*Kicsiny pápaszemmel* olykor messze látnak,
Mélységes szívébe szerelmes diáknak.
Kollokvium közben elakad az ember,
Jót mondani nem tud, rosszat szólni nem mer.
Professzor úr hallgat, de végül megszólal,
Versenyezzen maga a tavalyi hóval!”³

1 A Sárospataki Református Kollégium megszüntetésének történetéről immár jelentős irodalom született, többek között például Győri István munkássága keretében is:

Győri István (2000): Akadémiánk végnapjai - ötven éve történt... I. rész. In: Sárospataki Füzetek, 1. szám, 89-98. old.

Győri István (2000): Akadémiánk végnapjai - ötven éve történt... II. rész. In: Sárospataki Füzetek, 2. szám, 127-132. old.

Győri István (2001): Akadémiánk végnapjai - ötven éve történt... III. rész. In: Sárospataki Füzetek, 3. szám, 151-158. old.

Jelentek meg írások, főleg utalások a visszavételről is, ám a lappangó kéziratok és a „*vegyesbizottsági*” tárgyalások hangfelvételének feldolgozása, az egyházi újraindítás gondjainak elemzése ránk váró közös feladat.

2 Benke György (szerk.) (2001): Akik előttünk jártak. Miskolc, Tiszáninneni Református Egyházkerület, 53. oldal

3 Győri József (1947): Elekción vers, azaz szerény poétikai produktum, melyben az ősi tradíciókhoz híven, megörökíttetnek a pataki Alma Mater tógátus diákjainak 1947-ben individualiter, avagy socialiter átélt, emlékezetesebb dolgai. Sárospatak, nyomtatta Csehi Lajos, 5. oldal.

A későbbiekben említendő kiállításához, a jellegzetes szemüveg mellé például ez az idézet is tehető...

1. A konferencia és a pályázat előtanulmánya

A konferencia tárgyában 2012-ben és 2013-ban, számos megbeszélés és levélváltás történt a Sárospataki Református Kollégium (a továbbiakban SRK), a Tiszáninneri Református Egyházkerület (TiREK) és a Magyarországi Református Egyház (MRE) vezetőivel, szakemberivel. A szakmai és szervezési előkészítő konzultációkat döntően prof. Dr. Dienes Dénessel folytattuk. Mindezek összefoglalása, 2013 szeptemberében, ez a tanulmány.

Több egyeztető megbeszélés után abban maradtunk, hogy a cím legyen pontos: „*Válság és váltság... 100 éve született Dr. Koncz Sándor (1913-1983): konferencia az életút üzeneteiről... Tisztelgés a 200 éve született dán filozófus, Sören Kierkegaard (1813-1855) emléke előtt is.*” Ugyanis: Dr. Koncz Sándor egyik fő műve: „*Kierkegaard és a világháború utáni teológia*” (1938. Debrecen, 213 old.). Ennek lényege, záró mondata: „minden válság megoldása a váltság – a csoda...” A pályázati cím persze lehet jóval egyszerűbb és rövidebb, például: A 100 éve született Dr. Koncz Sándor (1913-1983) tiszteletére „*Válság és váltság*” konferencia.

A tervezett időpont: 2013. október vagy november, függ a püspök urak és az Imaterem foglaltságától. Helyszín: Sárospataki Református Kollégium Imaterme (3950 Sárospatak, Rákóczi út 1.) A tervezett létszám: az első napon 120-150 fő, figyelembe véve, hogy a nyitó áhítaton 20-30 gimnazista is részt vesz; a második napon szintén 120 főre számíthatunk. Abban állapodtunk meg, hogy a teológus és közösségszervező hallgatóknak e két napon nem lesznek órák, tehát kérjük a konferencián való részvételt.⁴

A konferenciával az a célunk, hogy Dr. Koncz Sándor teológiailag, tudományosan megalapozott, „*értelmes hit, cselekvő erkölcs*” üzeneteit áttekintsük; „*hittel és humorral*” magatartását a mára értelmezzük. Világi és egyházi szakemberek foglalják össze Sören Kierkegaard és Dr. Koncz Sándor munkásságát. Elemezni fogjuk mondanivalójukat, a mai válság-helyzetek kezeléséhez. Tehát: szakemberek, teológiai és világi professzorok, oktatók, gimnáziumi tanárok, egyetemi és főiskolai hallgatók, gyülekezeti tagok és más érdeklődők találkoznak. Az előadók között olyan idősebbek és fiatalok is lesznek, akik Koncz Sándorral kapcsolatos tanulmányt, szakdolgozatot, disszertációt készítettek illetve folyamatban vannak ilyen munkáik.

Sören Kierkegaard méltó elemzése mellett *a hangsúlyt Dr. Koncz Sándor* (a református konventi-, hadapródiskolai hitoktató-, tábori lelkész, majd konventi munkatárs, sárospataki teológiai tanár, alsóvadászi lelkész, sárospataki levéltáros, zempléni beszolgáló lelkész és mindvégig kutató, szakíró...) *bemutatására helyezzük. Egyrészt életrajzi időrendben mutatjuk be pályafutását: diák, SDG aktivista, majd az imént felsorolt szakaszok... Másrészt tematikus áttekintést adunk munkásságáról: senior, tábori lelkész, teológus-filozófus, egyház-szervező, igehirdető...*

⁴ A konferencia végül is 2013. november 21-22.-én volt, a javasolt címmel, természetesen az itt közölt tematikától némileg eltérően. Az internetes közvetítés megtekinthető a www.srta.hu honlapon keresztül (a nyitó oldalon, lefelé, a híreinknél lehet rákattintani...) A *Rendezvénytan* képzés keretében lehetőség az, hogy elemezzük az itt közölt tervezet és a honlapon megnézhető megvalósulás közötti különbséget, magyarázzuk az eltéréseket. Tehát a rendezvényszervezés tizenhárom alapkérdését oda-vissza áttekinthetjük... További vállalható feladat a konferencia utóhatásának és lehetséges tematikus folytatásának elemzése.

Az évforduló időbeni jelentősége többek között: 70 éve, 1943-ban volt a híres szárszói találkozó (amelynek előkészítésében történelmileg részt vett..) és a doni katasztrófa (... amikor tábori lelkész volt...); 1953-ban, tehát 60 éve került Alsóvadászra lelkésznek és 1983-ban, tehát 30 éve hunyt el... Tábori lelkészi szolgálatára tekintettel, már most készülünk a 2014-es holocaust megemlékezésekre és a II. világháborúval kapcsolatos, 2015-ös áttekintésekre. A konferencia meghatározóan fontos rendezvényi előzménye az, hogy Alsóvadászon gyülekezeti megemlékező ünnepség volt, tiszteletére készített kopjafa műalkotás avatással, 2013.szeptember 22.-én.

A konferencia javasolt programja, lehetséges előadói:

Első nap 9.00 – 10.00 Érkezés, regisztráció

10.00 – 10.40: Köszöntés és tájékoztatás. Megállapodtunk abban, hogy a konferenciát interneten közvetítjük, tehát fontos, hogy ezt figyelembe vegyünk a megnyitó során; nyitó személyiségként *Nagyné Füle Tímea* református lelkészt, a Sárospataki Teológiai Akadémia (SRTA) rektori titkárát javaslom. El kell mondani (a közönség mihez tartása érdekében...), hogy egyenesben megy a közvetítés... Fel kell készíteni a tv-s stábot: legyenek rendesen felöltözve!

Az Imaterem melletti szobában egy csoport televízión kövesse az eseményeket, fogadja az esetleges külső jelzéseket és saját tapasztalatai alapján adjon módosító javaslatokat a televíziós stábnak. Ügyelni kell arra is, hogy lehetőleg ne legyen ki-bejárás, továbbá a szünetekben természetes „erjedést” ne közvetítse a tv.

Próbáljuk megszervezni azt, hogy a szünetekben jeles személyiségekkel és diákokkal rövid interjúk készüljenek, esetleg a remélt pályázati finanszírozás kiegészítése érdekében jól komponált és ide illő sárospataki reklámok is lehetnek.

A szokásoknak megfelelően, most azonban kis harang jelzésére, a Sárospataki Református Kollégium (SRK) zászlója és Főtiszteletű Csomós József Püspök Úr ünnepélyesen vonuljon be. Már egyeztetettük, hogy a nyitó áhítatot: *Csomós József*, a Tiszáninneri Református Egyházkerület (TiREK) püspöke szolgálja. Megbeszéljük azt is, hogy közismert énekek legyenek, tehát a konferencián a gyülekezeti éneklésnek is legyen üzenete.

10.40 – 13.00: A konkrét témák és előadók besorolása attól függ, hogy az eddigi és a hátralévő tárgyalások során végül is személy szerint ki, milyen szűkebb témában és hány percben vállal előadást. Közös feladat a felmerült és kínálkozó lehetőségek közül választani és az időtartamokat csökkenteni.

A kronológiai összekötő szöveget Dr. Koncz Gábor fogja mondani, ppt fotókkal illusztrálva. Tehát erre is fel kell készíteni a televíziós közvetítőket.

Fontos az Imaterem pódiumának megfelelő berendezése: a nézőközönséggel szemben, bal oldalt, állványon festmény Dr. Koncz Sándorról, tábori lelkészi egyenruhában, amit egy kenyérért egy orosz festett... Alatta hosszú nyakú, alsóvadászi, nagy méretű befőttesüvegben virág, emlékeztetve az ottani szokásokra.

Középen, a pulpitus alatt, előre bekészítve mindazon kiadványok, amelyekre a kommentárok során felhívjuk a figyelmet, és amelyekből a támogatók, a család, az SRK és a TIT SE jóvoltából elvihetnek a résztvevők. Ez az akció is Koncz Sándorra hivatkozva történik, hiszen már sárospataki szenior időszakában hangsúlyozta, hogy a diákság tájékozódásának elősegítése érdekében lehetőleg ingyen vagy olcsón kell könyveket osztogatni.

A készletet a szünetekben szakaszosan fogjuk kitenni, hogy másnapra is jusson és maradjon. December közeledtével számítani kell arra, hogy leggyorsabban a Napkút kiadó „Sokunk karácsonya” kötetét fogják elkapkodni... Persze az sem baj, ha valaki többet visz... jó helyre kerül. Itt jegyzem meg, hogy ebben a sorozatban az első Koncz Sándor újra közlés „Karácsonyok” címmel, 2009-ben történt. Ebben vall gyermekkori hitre ébredéséről, ezért a bevezető kommentár után ebből fog részletet felolvasni nagytiszteletű *Pocsainé Eperjesi Eszter*, az SRK Tudományos Gyűjteményei Múzeumának igazgatója. (A továbbiakban: SRKTGY) Majd a diákkori történetek idézésekor ismét sor kerül egy olyan részlet felolvasására, amely Iona szigetéhez kapcsolódik, a Szent Columba Kolostor újjáépítése során.

Az élettörténeti kommentárok megszerkesztésénél támaszkodom *Koncz Árpád* nyugállományú őrnagy „A mi családunk” című gépiratos kötetére, valamint *Szatmári Emília* Ph.D. disszertáció tervezetének eddigi kéziratára. Továbbá természetesen a saját feldolgozásaimra. Ez az előkészítő anyag jegyzetekben részben már készen van, továbbra is dolgozom rajta, kézzel írt, ill. gépelt szövegek alapján előadva fogom a kommentárokat mondani, lehetőség szerint reagálva a jelenlévő ismerősökre illetve „ki-kiszólva” a televíziós nézőközönségnek.

Itt jegyzem meg, hogy Budapesten, a társrendező TIT Stúdió Egyesület épületében is lesz egy stáb, akik kontrollként is követik a közvetítést. Az említett kommentár anyagát itt most nem írom le, digitalizálva kb. negyven oldal lenne, majd az adott szituációk függvényében ténylegesen elhangzottakat, illetve azok értelemszerűen szerkesztett változatát fogjuk leírni, a beszámoló keretében, várhatóan 2014 első negyedévében.

Javaslom, hogy a bevezető tájékoztatás kezdődjék: Özörény, Diósgyőr-Vasgyár, Miskolc: Dr. Koncz Sándor családja, gyermekkora, diákévei. Itt és a továbbiakban Koncz Sándorra jellemző anekdoták felvillantásával is. Az előadók szólítását és megköszönését is feltehetően én fogom végezni, továbbá ez feladata lesz a félnaponkénti összefoglaló professzoroknak is.

Tehát kivetített fotók segítségével mutatom majd be Dr. Koncz Sándort, családját, gyermekkora, diákéveit. Idézni fogom *Koncz Árpád* nyugállományú honvéd őrnagy „A mi családunk” című kéziratából és *Szatmári Emília* középiskolai tanár „Közegyházi életünk sodrában - Dr. Koncz Sándor életműve a 20. század történeti és egyháztörténeti viszonyainak tükrében” című, tervezett Ph.D. értekezésének kéziratát. (Koncz Árpád nem tud jelen lenni, ám a Koncz és Harsányi családokat többen is képviselni fogják.)

Európai tanulmányok, utazások. Idézetek, fotók, kommentárok. Ezt a ppt-s részt követheti Dr. Koncz Sándor – a teológiai tanár és tanítványai: *Dr. Benke György* református lelkész előadása, aki tanítványa volt Sárospatakon. Ügyelek majd arra, hogy feleségét és mind a négy Benke fiút meghívjuk.

A tervek szerint következik majd: „Újjáépítjük”... Iona Sziget, Szent Columba Apátság...: *Basile László Guichard-Cavalieros*, tanuló, Koncz Katalin legidősebb unokája. Ők az említett Karácsonyok írásból az Iona Szigettel kapcsolatos történetet angolra fordították, mai fotókkal

illusztrációkat készítettek, reménység szerint Basile Genfből fog élő bejátszást küldeni, onnan, ahol hajdan Koncz Sándor tanult és elindult Iona Szigetére.

Az internetes közvetítést tartalmilag is előkészítő *Szabó Zoltán* református közösség-szervező hallgató (aki ebből fogja majd írni szakdolgozatát) egyik feladata az lesz, hogy megszerezze azoknak a jellemző külföldi helyszíneknek az e-mailjét, ahol Koncz Sándor jelentősebben előfordult. Lehetőség például az, hogy a mai Szent Columba Kolostor-ban is most vagy később nézzék majd az adást, továbbá: Berlinben, Kijevben, Özörényben, Alsóvadászon és azokban a falvakban, ahol élete utolsó húsz évében beszolgáló lelkészként is megfordult.⁵

A következő előadó *Asztalos Zoltán* nagytiszteletű úr lenne, különös tekintettel arra, hogy tanítványa volt, majd később az őt követő alsóvadászi lelkész. Fontos figyelni arra is, hogy megrázóan nagy lelkészi emlékiratot jelentetett meg, ott és a felesége kötetében is említik Koncz Sándort. Egészségi állapotuk miatt esetleg nem tudnak részt venni a konferencián, tehát hangsúlyozottan ügyeljünk arra, hogy a családjukat is meghívjuk, például *Ferenczi Pál* nagytiszteletű urat is, előadónak vagy hozzászólónak, aki Koncz Sándor irataira is támaszkodva, a tábori lelkészetről írt szakdolgozatot.

Ha Asztalos Zoltán nem tud jönni, akkor a következő előadás: Dr. Koncz Sándor tanárai Sárospatakon: *Dr. Kováts Dániel* ny. főiskolai tanár. A Magyar Comenius Társaság 2013. november eleji felolvasó ülésén Dani bácsi a sárospataki teológia 1920-1951 között nagy tanáraitól fog előadást tartani. Kérjük fel arra, ezt úgy fókuszálja majd a mi konferenciánkon Koncz Sándorra, hogy jeles miskolci gimnáziumi tanárait is vegye bele, például Balázs Győzöt, illetve az egyes személyiségeknél utaljon a Koncz Sándorral való konkrét szellemi kapcsolatokra. Várhatóan bemutatja azokat a professzorokat, akik hatottak Dr. Koncz Sándorra: Dr. Mátyás Ernő, Dr. Újszászy Kálmán, Dr. Zsiros József, Dr. Marton János, Dr. Trócsányi József, Dr. Vasady Béla, Dr. Szabó Ernő, Szabó Károly, Dr. Nagy Barna.

A háborús évek, a hitoktató lelkészi szolgálat évei (Magyar Királyi Csaba Királyfi Honvéd Gyorsfegyvernemi Hadapród Iskola, Marosvásárhely), az 1943 januári házasság, a front Gomel környékén, a nyugat felé történő visszavonulás, a parlamenti szerep és Bergen-Belsen koncentrációs tábor felszabadításában való részvétel stb. változatos és borzalmasan nehéz időszaka következik. *Ferenczi* úron kívül megkerestem és megkeresek *több hivatásos katonai hadtörténészt*, különös tekintettel a majdani kiállításra és az 1944 és 1945 évfordulón várható megemlékezésekre.

Már megállapodtunk abban, hogy Apáink a fronton: *Mátyus Aliz* író, szociográfus fog szerepelni. Az előadó hajdan falukutatóként, a zempléni Pusztafaluról írt szociográfiát és regényt, ahol Dr. Koncz Sándor beszolgáló lelkész volt. A pusztafalusiak közül többen Sárospatakon népfőiskolások voltak.

Mátyus Aliz édesapjának a II. világháborúban, az orosz hadifogságban írt, nemrég előkerült naplójából és saját novellájából készít kiadványt. Elolvasta Dr. Koncz Sándor „Harctéri lelki gondozás” című 1944-ben kelt írását is. Különös kapcsolódás, hogy ismerte a népfőiskola szervező nagybátyámat, Harsányi Istvánt, akinek Doni naplója „Galambok a tüzelőállásban”

⁵ A szakdolgozat elkészült: Szabó Zoltán (2014): A „válság és váltás” konferencia internetes közvetítésének (2013.11.21-22. Sárospatak) elemzése. Sárospataki Református Teológiai Akadémia Református közösség-szervező szak, 33. old+melléletek.

címmel éppen most jelent meg. Tervezett előadásában az apák megpróbáltatásainak élménye és a gyermekek pályafutása egyaránt tükröződhet.⁶

”Lényetekkel neveljetelek...” címmel reflexiókat, áttekintést adhatna *Szűcs Endre* nagytiszteletű úr, aki a Tiszáninneri Református Egyházkerület lelkészi főjegyzője. Az alsóvadászi gyülekezeti ünnepségen igehirdetés keretében emlékezett Koncz Sándorra. Az összefoglalójában arra is számítunk, hogy az 1970-es évek elején történt, sárospataki közös munkáikról is beszámol. Érdekesség továbbá az is, hogy Koncz Sándor neki adta el a könyvtárának a szűkebben teológiai jellegű szakirodalmi részét, tekintettel arra, hogy a fia (mármint én) nem lesz teológus... Itt tehát előre lehet vetíteni a könyvtári gyűjtemények találkozását is.⁷

Át kell tekinteni azt, hogy kiket lehet és kell felkérni hozzászólónak, például volt tanítványát *Szabó Dániel* korábbi egyházkerületi főgondnok urat. Figyeljünk arra is, hogy a mai pataki tanárok, vezetők közül is legyen hozzászóló, például *Egry Károly* tanár úr, aki velem kapcsolatos szakdolgozati témákban konzultált. Hasonlóan: az alsóvadászi származású *Szász János* szociológust, *Cs. Kovács Ágnes* tanárt, történészt, valamint *Tamás Erzsébet* sárospataki tanárt, helytörténészt már meg is kerestem és vállalták a kapcsolódást. Ugyancsak keresem *Hegedűs Gabriellát*, *Radácsi Katalint*, *Horváth Krisztinát* és más olyan hajdani sárospataki gimnazistákat, főiskolai hallgatókat, akik róla írtak dolgozatot.

13.00 – 14.00: Közébd a Mudrány teremben. A támogatásokra számítva azt javaslom, hogy minden résztvevőt hívjunk meg, így a teológus és református közösség-szervező főiskolai hallgatók is személyesen találkozhatnak majd az egyházi vezetőkkel, előadókkal és a közönség más rétegeivel. A továbbiakban is fontos, hogy a személyes bemutatkozásokat szervezzük, a szakdolgozati témaválasztások, pályaaorientációk, állás-keresések stb. érdekében.⁸

14.00 – 18.00: A délelőtti, döntően életrajzi jellegű előadások után, délután a teológiai és a válsággal kapcsolatos világi előadások következnenek. A két dimenziót konkrétan is összekapcsoló személy *Vitéz Ferenc* lenne, aki nagyon sokat tett a konferencia eddigi előkészítése során.. Folyóiratában (NézőPont) Kierkegaard blokkot közölt (tanulmány és haiku versek) és a számos megbeszélés nyomán nem csak elolvasta Koncz Sándor könyvét, hanem tanulmánnyal készül az előadásra.

Ő hívta fel a figyelmemet *Nagy Andrásra*, aki több könyvet jelentetett meg Kierkegaardról és a Jelenkor folyóiratban, 2010-ben közölt tanulmányában elismerően hivatkozik Koncz Sándorra. Reménység szerint Vitéz Ferenc vállalja azt is, hogy majd a konferenciáról ír összefoglaló tanulmányt. Tehát folyóiratában is hirdetjük a konferenciát és a kiosztandó

6 A kötet megjelent: Dr. Harsányi István (2012): Galambok a tüzelőállásban, Gödöllő, Új Levédia Kft. 156 old.

7 Szűcs Endre nagytiszteletű úr betegsége miatt nem tudott jelen lenni a konferencián, az összefoglalókat Prof. Dr. Engly Sándor celebrálta. Az internetes közvetítés azonnal értelmet nyert, hiszen otthonról követte az eseményeket. A Teológiához kapcsolódó kismamák is otthonról, nézőként voltak velünk. Szűcs Endre az említett könyveket átadta az SRK Nagykönyvtárának és ezzel a Koncz család által már átadott könyvállományt kiegészítette.

8 Bizony külön elemzés témája legyen az, hogy ezek a találkozások csak részben sikerültek.

kiadványok között a NézőPont példányai is szerepelni fognak. Javaslom tehát: *Az értelmes hit és a cselekvő erkölcs egysége. Dr. Koncz Sándor Kierkegaard- és református teológia-interpretációi: Dr. Vitéz Ferenc Ph.D., a Debreceni Református Hittudományi Egyetem intézetvezetője, a Néző Pont Folyóirat szerkesztője, kiadója.*

A világi témájú előadók esetében nem feltétlenül fontos, hogy kötődjenek Sárospatakhoz, ám az egész konferencia szempontjából lényeges, hogy legyenek ma Sárospatakon dolgozók, világiak és egyháziak egyaránt. Összekötő személy lehetne például Ugrai János miskolci egyetemi tanár, aki Sárospatak történetéről és gazdaságtörténetéről írt alapos tanulmányokat. A konferencia szempontjából különösen fontos az, hogy egyik írásában bemutatta a sárospataki válságok mindenkori leküzdésének jellemzőit.

Több válság-szakemberrel tárgyaltam, időpont egyeztetések miatt függőben van az, hogy előadóként, hozzászólóként, résztvevőként jelen tudnak-e lenni.

Prof. Dr. Nováky Erzsébet D.Sc., habil. egyetemi tanár, az MTA Jövőkutatói és Statisztikai Bizottsága Jövőkutatói Albizottsága elnöke, aki egy bukaresti konferencia időpontja függvényében esetleg jön.

Dr. Besenyei Lajos, C.Sc., a fenti MTA Bizottság elnöke.

Lóránt Károly, az Ecostat volt munkatársa, Brüsszelben szakértő.

Dévény István, Svájc, Kierkegaardról írt könyvet, római katolikus szempontból. (Köszönöm, hogy Fischer Rozi kolléganőm felhívta a könyvre a figyelmemet és megismertetett a szerzővel!)

Szabó Irma Ph.D., aki Karácsony Sándorral is foglalkozik; Karácsonyt Koncz Sándor alaposan olvasta és ismerte.

Prof. Dr. Koltai Dénes C.Sc., habil. egyetemi tanár, felnőttképzési szakértő, tekintettel arra, hogy Koncz Sándor munkásságának egyik dimenziója éppen a felnőttképzés volt.

Részvételi hozzászólási lehetőségről, több más szakemberrel is beszéltem. Felmerült az is, hogy Bakonyi Péter közgazdász, szociográfus barátom szüleinkre is emlékezve a verseiből olvasson fel.

Nézzünk bizakodva a jövőbe. Avagy mit tanultunk a válságból...: *Dr. Király Júlia* Ph.D., habil. egyetemi tanár: megállapodtunk egy ilyen témájú előadásban, nagyon remélve, hogy haza tud jönni Amerikából. Szereplését az alábbiak különösen is indokolják:

Az első írását én közöltem a Kultúra és Közösségben. Nem tudtam, hogy Király István akadémikus lánya, aki viszont Édesanyámmal együtt ballagott Patakon. Koncz Sándor írja a Szabó Zoltánról készült tanulmányának egyik jegyzetében, hogy miskolci iskolatársa, a később híressé vált Vatai László szakíró hívta fel Patakon Király István figyelmét Adyra, akiről „Isten szörnyetege” címmel jelentős kötetet publikált az USA-ban. Júlia az édesapja felbecsülhetetlen értékű könyvtárát a Nagykönyvtárnak adta, így most egymás mellett vannak Cs. Szabó László, Koncz Sándor stb. letéti könyvtáraival. Továbbá főtiszteltető Bölcskei Gusztáv és Király Júlia kölcsönösen tisztelik és javasolják egymást.

Válság és váltság – Kierkegaard egykor és ma: *Dr. Bölcskei Gusztáv*, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke.

Többször egyeztettünk, többek között arról is, hogy Koncz Sándorhoz kötődő, ám aktív politikusokat és a mai vitákban különösen érintett személyiségeket azért ne kérjünk fel, hogy ne terheljük az SRK-t, illetve ne ez a dimenzió legyen a sajtó számára fontos. Püspök úr a

korábbi Kierkegaard Budapesten konferencia keretében tartott összefoglaló előadást és jól ismeri Koncz Sándor ilyen munkásságát.

Az egyszisztenciától a globalitásig: *Dr. Kiss Endre* D.Sc., habil. egyetemi tanár, mint a fent említett MTA Jövőkutatói Tudományos Albizottság tagja is vállalná az előadást. A felsorolt esetleges más személyek is javasolták. Külön érdekesség az, hogy most ismerkedik Koncz Sándor munkásságával, tehát várhatóan mai nézőpontokat is fel fog vetni.

Prof. Dr. Kozma Tamás D.Sc. habil. egyetemi tanár függőben lévő megjelenése azért is lenne különösen fontos, mert meghatározó szerepe volt a konferencia címének kitalálásában. Az erről írt rövid tanulmányát majd a kötetben megjelentetjük.

„Minden válság megoldása a váltság – a csoda.” címmel a reflexiókat, áttekintést a nap végén tarthatná: *Dr. Nagy András* Ph.D., habil. egyetemi docens, Pannon Egyetem. Dr. Nagy András Kierkegaard-dal foglalkozó tanulmányainak, könyveinek áttekintése meghatározóan fontos a konferencia előkészítése során. Ő az, aki az utóbbi években ismét felfedezte Dr. Koncz Sándort, írásaiban hivatkozott és utalt filozófiai, teológiai jelentőségére. Munkássága nyomán kezdődött el Koncz Sándor újra felfedezése a világi filozófusok körében. Arra számítunk, hogy összefoglaló előadásában az 1930-as évek nagy filozófusait megidézve vázolja a nemzetközi áramlatok és Koncz Sándor kapcsolatát.

Kézi Erzsébet főiskolai tanár a Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karát fogja képviselni. Az 1920-as évek és az Angol Internátus sárospataki történetével foglalkozva került kapcsolatba Koncz Sándorral...

Dienes Dénesen és Vitéz Ferencen kívül, szakmailag eddig a legtöbbet segített *Molnár Márton*, a Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet tudományos főmunkatársa. Mint katolikus teológiát és kulturális menedzser szakot végzett szakember igazán átértette Koncz Sándor sokoldalúságát. Kierkegaard-ról szóló tanulmányokat közvetített, áttekintette az 1920-as évek református és katolikus egyesületi mozgalmait. Közreműködésemmel erről tanulmányt készített a Zempléni Múzsá számára. Kérésemre, ennek kéziratához *Kovács Sándor* történész barátom részletes kiegészítő jegyzeteket és meghatározóan fontos művekről identitás bibliográfiát adott, ezzel is segítve a konferencia előkészítését és a későbbi elemzéseket. Mindezeket és Molnár Márton terjedelmes jegyzet apparátusát feltehetően a konferencia után tudjuk majd hasznosítani.

Molnár Márton hívta fel a figyelmemet *Szehofner József* „A hit lovagja” címmel készülő tanulmányára. A római katolikus gondolkodó, polgármester írását is segíték továbbfejleszteni és közölni, kérve arra, hogy majd a konferencia internetes anyagának tapasztalataival is bővítse ki.

Molnár Márton figyelmeztetett arra, hogy Hamvas Béla és Dr. Koncz Sándor Kierkegaard-dal kapcsolatos gondolkodásában sok közös vonás van. Elkezdtem tanulmányozni Hamvas Béla most kiadott, összegyűjtött írásait. A konferencia után lesz igazán nagy feladat a párhuzamos gondolkodásuk elemzése és különösen az, hogy 1938-ban, éppen az Anschluss évében, írásaikban miként reagáltak a krízisre... Molnár Mártontól azt kérem, hogy hasonlítsa össze, keresse a közös vonatkozásokat Hamvas és Koncz Sándor életművében.

Tehát: ez a délutáni program nagyban függ attól, hogy végül is fizikailag ki tud jelen lenni, ki lesz előadó vagy előre felkért hozzászóló. Az életrajzi jellegű összekötő kommentárok itt feltehetően rövidebbek lesznek. Arra ismételtén ügyelni kell, hogy mindenkinek jusson a

kiadványokból. A program közös énekkel záruljon és a Mudrány teremben, a fogadás előtt legyen ima; továbbá a beszélgetést, elhelyezkedést úgy célszerű moderálni, hogy a hallgatók és a messziről jöttek találkozni tudjanak egymással és sárospatakiakkal. Ismét hangsúlyozom, hogy ez az egész rendezvény nem csupán konferencia, hanem közösségszervezési alkalom és a szakdolgozati témaválasztások, kutatások, publikációk további elősegítése is.

Második nap 9.00 – 14.00: Ügyeljünk arra, hogy köszönetet mondjunk a támogatóknak, még akkor is, ha esetleg a szerződések az eseményig nem lesznek készen.⁹ Továbbá: külön is meg kell hívni az *Alsóvadászi Református Gyülekezet* küldöttségét.

A nyitóének után következzen Dr. Koncz Sándor és Harsányi Ilona (1919 – 2013) közegyházi missziója: *Bojtor István* református lelkész, író. A kommentárban említjük meg, hogy tanítványa és majdnem lelkészi utóda lett Koncz Sándornak, igen jelentős történelmi művében részletesen foglalkozott Koncz Sándor közegyházi küzdelmeivel; regényében az egyik ellenálló alakját róla mintázta.

Az egész konferencia kiemelkedően fontos középponti előadásának szánjuk „Dr. Koncz Sándor – a mindennapi igehirdető”: *Dr. Dienes Dénes* Ph.D., habil. teológiai tanár, a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei (SRK TGY) igazgatója... Visszafogottan, ám hangsúlyozni fogom az alsóvadászi személyes kapcsolatokat és azt, hogy Koncz Sándor szellemi hagyatékának gondozásában, műveinek kiadásában és a konferencia előkészítésében meghatározóan fontos a szerepe.

Icuka, „Tisztelendőúrnéasszony” a családban és a gyülekezetekben. Dr. Koncz Sándorné Harsányi Ilona (1919 – 2013) emlékezete: Dr. Harsányi Ádám C.Sc, kardiológus. A javasolt előadó Harsányi Ilona bátyjának, néhai Harsányi Istvánnak a fia. Ő volt Sárospatakon a híres népfőiskola, tehetségmentés szervező, majd később pszichológus és az 1970-es, 1980-as években a népfőiskolai és tehetségmentési mozgalom ismételt elindítója. Dr. Harsányi Ádám ifjú korában többször járt Alsóvadászon, majd orvosi pályafutását a szomszédos szikszói kórházban kezdte.

A politikusok aktív jelenlétének korlátozása nem vonatkozik Höresik Richárdra. *Figyel minket az utókor... Levéltári évek Sárospatakon: Dr. Hörcsik Richárd* Ph.D., habil. egyetemi tanár, országgyűlési képviselő. Alsóvadászról 1965-ben telepedhetett vissza Dr. Koncz Sándor. Akkor Tizsáninnyi Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei elnevezéssel működött a hajdani SRK maradék részlege, itt a Levéltárban volt igazgató, 17 éven keresztül, haláláig. A javasolt előadó, mint teológiai és levéltári végzettségű szakember, itt kezdte pályafutását. Részleteiben és szakmai összefüggéseiben feltehetően csak ő tud Koncz Sándor szélesebb körben nem ismert levéltárosi működéséről...

Az előkészítés és majd a konferencia hatásának várható továbbfejlesztése szempontjából is nagyon fontos: *Közegyházi életünk sodrában... Dr. Koncz Sándor életműve a 20. század történelmi és egyháztörténelmi viszonyainak tükrében: Szatmári Emília* középiskolai tanár, Ph.D. disszertáció tervezetének tézisei.(Próbálom továbbá elérni Horváth Krisztinát is, aki a KS

⁹A logo és köszönet megjelent a konferencián, a kivetítőn, minden blokk kezdetekor. Ezúton is köszönjük a Nemzeti Kulturális Alap támogatását!

elleni per témaköréről írt tanulmányokat és Ph.D. disszertációra készül, a Miskolci Egyetemen.)

A Ph.D. jelölt (Debreceni Egyetem), javasolt előadó több éves munkával, nagy művet készített. Disszertáció tervezetében az életrajzi kronológiát követve mutatja be és foglalja össze Dr. Koncz Sándor pályafutását, életművét. Az alapos munka kiemelkedő értéke az, hogy döntően kéziratok, levéltári források, eddig nem ismert jegyzetek és levelezések alapján mutatja be a sokoldalú munkásságot, az életrajzi szakaszok illetve a szakmai pályafutás szerint tagolva. Kérjük azt tőle, hogy előadásban foglalja össze nagy munkáját, úgy, hogy az mielőbb közölhető legyen és még beszámítson a disszertációs feltételek közé.

„Hittel, humorral, hűséggel”: Pocsainé Dr. Eperjesi Eszter Ph.D., az SRK TGY Múzeumának igazgatója. A felkérendő előadó teológus hallgató korától kapcsolódott Koncz Sándor munkáihoz. Általában azt szokták idézni, hogy hittel és humorral, ezért is várjuk azt, hogy meglepetésekkel, újabb információkkal fog szolgálni.

„A természettudományok oktatása és művelése a pataki kollégiumban – Dr. Koncz Sándor posztumusz publikációi” Dr. Bolvári-Takács Gábor Ph.D., habil. főiskolai tanár, a Zempléni Múza folyóirat alapító főszerkesztője. Az előadó édesapja Takács Béla lelkész, múzeumigazgató, szakíró Koncz Sándor tanítvány volt Sárospatakon, aki azt írta, hogy „Az egyetlen professzorom, akivel utóbb tegeződtem”. A felkérés különös indoka többek között az is, hogy a Zempléni Múza folyóirat rendszeresen közli Koncz Sándor tanulmányait, amelyekhez magyarázó jegyzeteket fűzünk. A címben a pataki kollégium és Koncz Sándor széles látókörére utalunk a Zempléni Múzában közölt tanulmányára utalva.

Gondolatok egy pataki tanár könyvtára mellett: Kiss Endre József, az SRK TGY Nagykönyvtár igazgatója. Koncz Sándor gazdag és hajdan híres könyvtára Alsóvadászon a közművelődést szolgálta, nyitott volt az érdeklődők számára. E könyvtár szűkebben teológiai tárgyú része 1964-ben Asztalos Zoltánhoz került, a további ilyen szakanyagokat az 1970-es évek elején Szücs Endre vette át. A könyvtár biblia gyűjteményét és idegen nyelvű teológiai állományát a család 2012-ben az SRK Nagykönyvtárában letétbe helyezte; pályázati támogatás segítségével elkülönített állományt alakítottunk ki. Ez a gyűjtemény szomszédos többek között Cs. Szabó László és Királyi István könyvtári hagyatékával... Az előadó munkaszobája ebben az épületben van, tehát közelről, fizikailag tanulmányozta ezeket a gyűjteményeket. Azt várjuk, hogy ezen élménye kapcsán tekintse át a könyvtár anyagát.

„Sok az, ami elég...” címmel a reflexiók, áttekintés megtartására megkérjük: Dr. Enghy Sándor habil. egyetemi tanárt, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia rektorát. Az idézet Koncz Sándor egyik tanulmányából van. Javasolom, hogy az esemény lendületes énekléssel záruljon, például „Vezess Jézusunk, véled indulunk” ...

A konferenciára az érdeklődő szakembereken kívül hívjuk meg a sárospataki tanuló ifjúságot, a Teológia teológus és közösségszervező hallgatóit, a város intézményeinek képviselőit, a családokat, továbbá azon gyülekezetek reprezentánsait ahol szolgált.

Mutassuk be azokat a folyóiratokat, amelyek posztumusz írásait közölték és ezek ingyenes remittendáiból a résztvevők válogathatnak: *Zempléni Múza, Kultúra és Közösség, Széphalom, Napút, Jelenkor, Napkút Kiadó könyvei, Sárospataki Füzetek, Egyháztörténeti Szemle, Reformátusok Lapja, Lelkész Egyesület...*

Az eseményre készülve megjelentetjük a Zempléni Múzsában a *Felvillantások Alsóvadásról* című szociográfiát, ügyelve arra, hogy ebből jelentős példányszámot kapjanak az alsóvadásziak.¹⁰

Pocsainé Eperjesi Eszterrel külön tervet készítettünk egy nagyobb, a Koncz Sándor idézeteket és a tárgyi emlékeket összekapcsoló *kiállításról*. Tekintettel arra a jelentős eseményre, hogy a Nagykönyvtárat éppen felújítják, ennek forgatókönyvét itt most nem közlöm, *egy kisebb, kettő tárlós kiállítást* készítünk elő és rendezünk majd be Eszterrel.

Ismét hangsúlyozom, hogy a konferenciát az www.srta.hu honlapon keresztül, *internetes televízió közvetítjük*. Az internetes közvetítés előkészítéséről, folyamatáról és majd hatásáról Szabó László református közösség-szervező hallgató szakdolgozatot készít.

Ismétlem, hogy javaslatom az: világi és egyházi szakemberek, egyetemi és főiskolai hallgatók, érdeklődő laikusok találkoznak úgy, hogy egymással feszült viszonyban lévőket is próbálunk összehozni, a széttartó erők párbeszédére törekedve. Az előadók között olyan idősebbek és fiatalok is szerepelnek, akik Koncz Sándorral kapcsolatos szakdolgozatot, disszertációt készítettek.

A költségeket megpróbáljuk részben vagy egészben pályázatokból fedezni. A szükséges étkeztetés Koncz Sándorra jellemzően ötletes, ám szerény lesz. A szervezésbe és lebonyolításba bevonjuk az SRT református közösség-szervező szakos hallgatóit, különösen azokat, akik művelődésszervezésre specializálódnak, ezzel is gyakorlási és kapcsolat-szervezési lehetőséget adva számukra...

A fő vonalaiban megtervezett kiállítás: *Értelmes hit, cselekvő erkölcs*. Száz éve született Dr. Koncz Sándor (1913-1983). Életmű kiállítás az SRK Nagykönyvtárában. Itt majd lesznek az életút kronológiájában tárgyak és alattuk, mellettük fotók és idézetek Koncz Sándortól és Koncz Sándorról.

Tárgyak: az ifjúkorra és a szüleire jellemző dokumentumok, általa vásárolt és róla készült festmények, palást, főveg, kalucsni, tábori lelkészi felszerelés, utazási dokumentumok (korabeli térképek, útikönyvek, fotók), korabeli rádió, porszívó, tollak és más használati tárgyak, az USA-ból kapott 1956-os adományok, könyvek, folyóiratok, aláhúzgált újságok, neki dedikált folyóiratok és könyvek (... dedikálók találkozása...), általa és neki írt levelek, képeslapok, gépiratok... és ami igazán különlegesség: az egész élete során vezetett szolgálati naplók kiemelkedően jellemző oldalainak másolatai, néhány esetben az adott esemény fotójával, például zászlószentelés Marosvásárhelyen...

Nonstop pp az életút fotóiból; nagyobb csoportok számára, megfelelő hangulatban, lejátszható hanganyag.

Lehetnek majd közművelődési aktivizáló tárlatvezetések: az őt ismerők egy-egy jelese, a közös élményű tárgyak és fotók kapcsán alkalmi tájékoztatót, idegenvezetést tart. Az ügyeletet önként vállalkozó református közösség-szervező hallgatók látják el.

¹⁰ Koncz Sándor (2013): *Felvillantások Alsóvadásról*. In: XIII. évf. 2. szám, 31-45. old. Köszönet a Nemzeti Kulturális Alapnak azért, hogy Alsóvadászra jó néhány példányt vihetett a gyülekezeti delegáció.

Speciálisan szervezett látogatói csoportok: olyan gyülekezetekből és településekről, ahol szolgált; kérve, hogy hozzanak fotókat, leveleket vagy jellemző és a kiállítást folyamatosan kiegészítő tárgyakat, dokumentumokat. Hirdetések megfelelő honlapokon és a kiállítás keretében a szellemileg csatlakozó más rendezvények propagálása. Felhívás gimnazisták, főiskolások, egyetemisták számára, hogy írjanak rövid kritikai elemzéseket, műveiről elemzéseket...

2. Az életmű feldolgozása.

2.1. Bibliográfia. 2000-ben, az írásos életmű válogatott kiadásának előkészítéseként, az Alapítvány a Magyarországi Németajkú Gyülekezetért Protestáns Fórum támogatásával, elkészítettem a „Dr. Koncz Sándor (1913-1983): életrajzi vázlat és bibliográfia” című áttekintést. Most is köszönöm a segítséget! (A továbbiakban itt nem az eredeti előtanulmány szövegét adom közre, hanem az időközben megvalósultakkal és a konferencia kapcsán tervezett lehetőségekkel kiegészített, szerkesztett változatot, annak érdekében, hogy a szakdolgozati, disszertációs témát keresők, kutatók csatlakozni tudjanak a feldolgozási, értelmezési, hasznosítási folyamathoz...) Az imént említett, 53 oldalas anyag elérhető volt a Nagykönyvtárban, többeknek másolati példányt adtam, a dolgozatot készítőket és más kutatókat tanulmányozhatták. A konferenciához kapcsolódva, a SRK megbízása alapján, pályázati támogatással, ezt a munkát javítottam és 2000-től napjainkig (2014.augusztus) lényegesen kibővítettem, tekintettel az időközbeni posztumusz közlésekre és a róla szóló illetve őt említő, vagy az írásait feltüntető kiadványok egyre nagyobb számára. Ez az anyag hétről hétre bővülni fog, ám elérhető lesz a www.tit.hu honlapon, szándékom szerint szakaszosan korszerűsítve.

2.2. Szerkesztések. A meglévő gép- és kéziratok elemzése, digitalizálása, publikációk szerkesztése még hosszú időt vesz igénybe és többek számára adhat munkát.

A Válság konferencia előkészítése, lebonyolítása és dokumentálása kapcsán áttekintettem Koncz Sándor munkásságát. Elolvastam főbb műveit, átnéztem a kézirat kötegeket, kijegyzeteltem a róla szóló és a vele kapcsolatos irodalmat. Ezen túlmenően több száz tanulmányt és kötetet gyűjtöttem össze, amelyek a kort jellemzik, amelyben élt. Ez az anyag együtt van, cetlizve, bejelölve, várva a dolgozni kívánók érdeklődését.

A filozófia és a teológia oktatása... című írása 1981-ben jelent meg.¹¹ Az „*Értelmes hit, cselekvő erkölcs*” szlogen eredete ez az írás. Itt Kazinczy Ferencet idézte: „Szükség, hogy hitünk értelmes legyen, de az is szükség, hogy értelmünk vallásos legyen...” Ez a gondolat, alapelv életművében többször visszatér. Hasonlóan a „cselekvő erkölcs” tételhez.

A „Hittel és humorral” vezérelv és magatartás megfogalmazása több írásában előfordult. „*Élettörténet egyházi humorban*” címmel jelent meg posztumusz írása a Napút folyóiratban.¹² E gondolat és magatartás másik igencsak szemléletes megfogalmazása: „A hívő ember az öröm misszionáriusa, nem zöldképű sivalkodó, lehorgasztott fejű és bánatos arcú keresztyén, aki minden nap élete romjain ül, hanem örömmondó, aki az építő szolgálat komoly, vigasztaló erőivel jár-kelel a világban” mottóként idézi Horváth Krisztina.¹³ A konferencia kapcsán, pályázati támogatással megvalósított munkámnak az a lényege, hogy száz meg száz olyan kiadványt, megállapítást, szempontot gyűjtöttem össze, amelyek empirikus anyagot adtak az emlékkonferencia összeállításához és majd később egy nagy monográfia elkészítéséhez.

¹¹ Koncz Sándor (1981): A filozófia és a teológia oktatása 1703-1849 között. In: A Sárospataki Református Kollégium. Tanulmányok alapításának 450. évfordulójára. Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 116-154. old.

¹² Koncz Sándor (2005): Élettörténet „egyházi” humorban. In: Napút, VIII. évf. I. szám, jan.-febr., 21-31. old.

2.3. A szellemi hagyaték ápolásának szakaszai.

2.3.1. A kezdetek (1983-1989)

Családi és baráti körökben, a Gyűjtemények keretében, Alsóvadászon rendszeresen megemlékeztünk róla, idéztük műveit. Az első években, az elhunyt évfordulóján, szervezeten mentünk ki a temetőbe, majd fókuszált illetve kötetlen beszélgetéseket folytattunk többek között Hörcsik Richárd, néhai Szentimrey Mihály és mások társaságában.

A megemlékezések közül az első a legszebb és leginkább emlékezetes. Néhai Dr. Újszász Kálmánné Deák Ilona a saját, 70. születésnapján így fogalmazott, 1983-ban: „Amikor ezt a meg nem érdemelt ünnepeltetést megköszönöm, melyre sem a munkám, sem a személyem nem méltó, csak az nyugtat meg, hogy tudom azt, hogy ezt az alkalmat a Gyűjtemények nem egyedül nekem szánta. Itt most Dr. Koncz Sándorral együtt kellene állnom, Koncz Sándorral, akivel kortársak vagyunk, mindketten 1913-ban születtünk, együtt végeztük a teológiát, és egyszerre lettünk segédlelkészek. Őt a tehetsége és képességei messze elvitték Pataktól, hogy újra visszatérjen ide. Előbb, mint a teológia professzora, majd, mint a Gyűjtemények munkatársa. Itt töltöttük be mindketten a 70. évet, amit ő már nem érhetett meg. Isten másképpen rendelkezett, testben már nem lehet közöttünk, de hiszem, hogy lélekben most is itt van velünk.

Az én életem másképpen alakult, sohasem hagytam el ezt a várost hosszabb időre. Itt születtem, minden iskolámat itt végeztem. Az egész életem ebben a talajban, ebben a városban telt el, és amióta az eszemet tudom, mindig a Főiskolához tartoztam. Először az Apám révén, azután az uramon keresztül. Az Apám gimnáziumi rajztanár volt, mint ilyen a filológiai szertár és a régiségvár őre. Abban az időben ezek a gyűjtemények voltak a Főiskola muzeális értékű tárgyainak az őrizői. Emellett korának egyik jó nevű etnográfusa és gyűjtője volt. Tőle tanultam meg a múzeumi tárgyak ismeretét, és minden képzőművészeti alkotás értékelni tudását. Tőle tanultam a Főiskolánk szeretetét, ami kiolthatatlanul belevésődött az egész életembe.

A Főiskolát most a Gyűjtemények jelentik nekem és a Gyűjteményeken belül a Múzeum. Szeretném, ha ez a városhoz, Főiskolához, Gyűjteményekhez fűződő szeretetem a családom minden tagjában úgy öröklődne tovább, mint ahogyan azt, az én szüleimtől kaptam. És szeretném, ha az utánam következő munkatársak is legalább annyira szeretnék, és legalább olyan hűséges dolgozói lennének majd, mint amilyen a mi generációnk volt.” (Ezt idézte Pocsainé Eperjesi Eszter is a Válság konferencián tartott előadásában, lásd a www.srta.hu honlapon keresztül...))

2.3.2. A Sárospataki Református Kollégium visszavétele (1981-1983-1989-1990)

A fenti dátumok szerint szakaszolva gyűjtöttem össze és dolgoztam fel a saját tapasztalatokat és a gazdag, ám ellentmondásos iratokat.

13 Horváth Krisztina (2001): Koncz Sándor élete, lelkipásztori szolgálata, különös tekintettel egyházipolitikai működésére. Miskolc, Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Újkori Történelmi Tanszék. 73. old. + mellékletek.

Az 1951-52-ben államosított SRK ezzel kapcsolatos történeti irodalmát áttekintettem. Amelyek említik Koncz Sándort, azokat besoroltam az Életrajzi vázlat... megfelelő fejezetéhez, amelyek nem említik, de a tágabb háttérrel jelentik, azok egy részét külön fejezetben tüntettem fel. Az ilyen témájú saját írásaim is ott szerepelnek. Ennek az irodalomnak a feldolgozása azért is vállalt feladatom, mert ebben a tükörben tekintem majd át a saját tevékenységemet, rendezem irataimat és adom majd át a levéltárnak.

1981: Koncz Sándorral autóval mentünk Pápára, az ottani 450 éves évfordulóra. A piros Zsigulival besoroltunk a fekete kocsik konvojába... „Nyugodtan – mondta – mégis csak koronatanút szállítasz...” Ez azért lényeges, mert az ottani templomi ünnepségen hangzott el először, nagy nyilvánosság előtt az, hogy „Adják vissza a Sárospataki és Pápai Református Kollégiumokat”. Ezt Sinkovits Imre színművész mondta. A következő években Pataki találkozók, öregdiák körökben egyre gyakoribb volt nyilvánosan is a felvetés.

1983-1989: Ebben az időszakban szerveztük a visszavétel társadalmi háttérét, a politikai kapcsolatokat... 1989-ben hoztuk létre a Sárospataki Református Kollégium Alapítványt. Összegyűjtöttem azokat a szempontokat és történeteket, amelyek dokumentálják: ragaszkodtunk ahhoz, hogy a pártállam adja vissza a Kollégiumot. A Vegyes Bizottságban való részvételem dokumentumait is rendszereztem.

1990: A rendszerváltó kormány megalakulása előtt történt meg a visszaadás aláírása.

2.3.3. Posztumusz közlések

Ez a munkám 1985-ben kezdődött, a *Nádházy Bertalan emlékezete* című írás közzétételével. Azért éppen ezzel, mert a példakép diósgyőr-vasgyári lelkész hatására kötelezte el magát KS a reformátusság, az egyház szolgálata mellett.

Amint a hivatkozott „Életrajzi vázlat...”-ból is látszik, 1990-től gyakoriak a posztumusz közlések. Megfelelő szempontok szerint, szisztematikus ez a munka, amelyről majd a monográfiában számolok be.

A Zempléni Múzsza folyóirat elindulásával, 2001-től rendszeresen küldök (jegyzetekkel ellátott) írásokat.

A Széphalom évkönyv minden évben, a 14. évfolyamától, tehát 2004-től közöl Koncz Sándor írásokat. Ezek sorát az 1944-ben készült, *Harctéri lelkigondozás* írással kezdtem.

A Napút folyóirat és a Napkút Kiadó is rendszeres együttműködő ebben a munkában, hasonlóan a Sárospataki Füzetekhez.

3.4. A róla szóló írások összegyűjtése és elemzése

Az „Életrajzi vázlat...” -ből is kitűnik, hogy a háborús évek miatt nem kapta meg azt az elismerést, amely hatalmas műveinek teológia szempontból igazán járt volna.

Az 1950-es években, a fizikai hátrátételen kívül, az elhallgatás is karanténba zárta. Felfedezés, hogy az elhallgatásnak is vannak mérőszámai. A róla szóló irodalom és a hivatkozások alapján ezt a dimenziót is áttekintettem.

2.3.5. Szellemiségéhez kapcsolódó rendezvények

Sok ilyen közül külön csoportokba rendeztem azokat, amelyek határozottan szellemiségének hatására történtek, többek között:

- 2004-től a Magyar Comenius Társaság felolvasó ülésein megemlékezünk a nagyokról.
- 2005-ben, a József Attila évfordulón, az egyik cikkéből kiinduló *József Attila istenes versei programot szervezetünk a Reformátusok Lapja és a Magyar Kultúra Alapítvány együttműködésével.*
- A Kálvin 500 kiadvány, a Napút folyóirat 2009 novemberi tematikus száma és a hozzá kapcsolódó rendezvények.
- *A Közművelődési harmonizációs programok, 2012-2013-ban, lásd www.tit.hu, éves beszámoló.*
- A református közösség-szervező képzés elindítása, majd akkreditációs munkáim Sárospatakon 2009-2013.
- Az 1. számú mellékletben, az ugyancsak vázolt KS könyvtár feldolgozása és részbeni átadása.
- 2013-ban, Dr. Koncz Sándorné Harsányi Ilona temetése, majd Alsóvadászton ünnepélyes gyülekezeti megemlékezés Róluk, 2013.szeptem 22-én.

2.3.6. A Válság konferencia forгатókönyve

Ezt a református közösség-szervező hallgatókkal végigelemeztük, tárgyalva és részletezve a rendezvényszervezés 13 alapkérdését: ki, mi, miért, hol, mikor, kivel, kinek, mennyit, melyiket, milyen, miből, hogyan, vajon. KS hatása, a támogatók és szervezők érdeme az is, hogy e munka hozzájárul a különböző intézmények által már nagyon várt, *Rendezvénytan* című könyvem kiegészítéséhez és befejezéséhez.

A konferencia lényeges következménye: világossá vált az, hogy a rendezvényszervezés tudományos háttere a liturgia és az a jó rendezvény, amely mögött határozott liturgia van és a felépítése egy ágendát követ.

E vázlat mentén összegyűjtött anyagot szisztematikusan dolgozom fel, ám már menetközben átadom főiskolai és egyetemi hallgatóknak, kutatóknak, szakdolgozati és pálya-orientációs felhasználás céljából.

Horváth Krisztina levéltári források alapján dolgozta fel és publikálta Koncz Sándor egyházi perének dokumentumait. Szatmári Emília döntően ugyancsak levéltári források alapján készíti értekezését. Az én munkámnak az itt vázlatosan bemutatott dimenziója a publikált írásokra és a publikálandó kéziratokra épül.

Az említett posztumusz közlések csak részben érhetőek el interneten, például a Zempléni Múzsza esetében. A Széphalom és a Magyar Comenius Társaság kötetei szélesebb körben való megismertetése érdekében kezdtem el szervezni a honlapra kerülést. A posztumusz publikációk digitalizált változatait átadom a Nagykönyvtárnak.

2.3.7. Digitalizálás

A fentiekén túlmenően, a konferencia támogatás keretében digitalizáltuk az alábbiakat:

Iratai a katonasággal kapcsolatban. p. 13 [92 tétel]

“A Filippi Levél gyülekezeti magyarázata. Elhangzott Alsóvadászon sorozatban. Leírtam Sárospatakon. Megjelent a Református Egyház című folyóiratunkban 1967-től folytatólagosan 1974-ig. Bejegyzés: Vigyázni rá: Első példány. Saját gépelés. Egy darab a sárospataki Nagykönyvtárban van. Családomnak szeretettel, hittel! Kézirattárban megvan egy példány.” Kézirat, Sárospatak, p. 264 Kézírással a megjelenés a gépelt szövegeknél feltüntetve és - részben - a megjelent szerint javítva. Az egyik kötetben a bekötető bejegyzése: „Hálás szeretettel Sándor Bátyámnak, a szerzőnek, egykori tanítványa, Keresztessy László. Párizs, 1974. április 28.”

A Filippiekhez írt levél gyülekezeti magyarázata. = Református Egyház. 22 közleményben Prédikáció: Lelki ház. 1Pt 2,5. Sárospatak. Kézirat. p. 2

Anekdoták, feljegyzések pataki tanárokról. Marton János. Trócsányi József. Mátyás Ernő. Zsiros József. Vasady Béla. Nagy Barna. Bálint József. 1978. március 3. Kézirat. p. 14 [L]

Évfolyamtárs búcsúja: Kovács István hernádszurdoki lelkipásztortól. Hernádszurdok. 1979. szeptember 23. Kézirat. p. 3 [L]

Tanulmányok, cikkek. I. kötet. Református Egyház című folyóiratunkban jelentek meg 1966-1975. között. Szeretettel: Családomnak. „K” = [A Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos gyűjteményei] Kézirattárba beadtam egy-egy példányt. [Az íráskop gépirat másolatai kézírással a megjelenés helyének feltüntetésével és a megjelent szöveg szerinti javításokkal.] Sárospatak, Kézirat, p. 307.

Tanulmányok, cikkek. II. kötet. Theológiai Szemle és Reformátusok Lapja című folyóiratban illetve heti lapban jelentek meg 1965-1971. között. Szeretettel: Családomnak. „K” = [A Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos gyűjteményei] Kézirattárba beadtam egy-egy példányt. [Az íráskop gépirat másolatai kézírással a megjelenés helyének feltüntetésével és a megjelent szöveg szerinti javításokkal.] Sárospatak, Kézirat, p. 179.

Tanulmányok, cikkek. III. kötet. Theológiai Szemle és Reformátusok Lapja című folyóiratban illetve heti lapban jelentek meg 1976-1979. között. Szeretettel: Családomnak. „K” = [A Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos gyűjteményei] Kézirattárba beadtam egy-egy példányt. [Az íráskop gépirat másolatai kézírással a megjelenés helyének feltüntetésével és a megjelent szöveg szerinti javításokkal.] Sárospatak, Kézirat, p. 224.

Isten háza nem eladó. Gelb Sándor fuvaros visszaemlékezése arra, ahogyan a sárospataki Rákóczi utcai zsidó zsinagógát (a posta mellett) eladták. Kézirat. p. 1

Tornallyay Zoltánné temetésén. [1983. február 26.] Kézirat. p. 3

Dr. Nagy Sándor Bélával kapcsolatos feljegyzés. Kézirat. p. 3

Tornallyay Zoltánné emlékére [1983. február 28.] Kézirat 5 old.

Közegyházi életünk sodrában [1983] 50 old.

Dienes Dénes (szerk.) : „Szelíden és rendíthetetlenül”. Dr. Koncz Sándor Memoranduma 1956. (A szerkesztő bevezető tanulmányával) Alsóvadász, Az Alsóvadászi Református Egyházközség kiadása, p. 31 (Ennek a kötetnek a digitalizált változata elveszett. Továbbá azt a teológust, aki készítette kirabolták költözködése során és éppen ezek az anyagok tűntek el... Tehát programunk keretében e kötetek digitalizálását is folytatjuk.

2.3.8. A személyes iratok elemzése

E munka kapcsán elsősorban az autobiográfiák és iratjegyzékek feldolgozásáról van szó. Csupán fontos illusztrációként egy jellemző momentum. Mivel nem volt papír, gépiratok, nyomtatványok hátára írt. Fordítsuk meg: egy kincset érő katonai dokumentum. Tekintettel arra, hogy több utolsó munkája nincs befejezve, a vaskos dossziék különös értékek az egyes témakörök kutatóinak.

Sürgető feladat a *Közegyházi életünk sodrában* igencsak keresett kézirat kiadásra való előkészítése, a digitalizálás megtörtént. A feladat azért nagy, mert magyarázni kell a fogalmakat. Például SDG, munkatábor stb. Szükséges bemutatni az előzményeket és következményeket. Tovább pontosítani kell az olykor csak vezetéknevvvel jelölt személyeket. Összegyűjtöttem a kiállítások kapcsán részben már említett jellemző tárgyi emlékeket, valamennyi esetben Koncz Sándor idézettel illusztrálva. Például: kalucsni: „Aki vidékre megy papnak, vigyen magával kalucsnit...” Adott magára, sáros időben csizmában temetett... Ez bizony gyakran eszembe jut, amikor mai esős temetéseken félcipőben szerencsétlenkedő sírásókat látok...

Ehhez a munkához tartozik az is, hogy Koncz Éva elkezdte kijegyzetelni, feldolgozni azokat a sárospataki regényeket, amelyekben a sárospatakiságra és Koncz Sándorra jellemző mondatok, fordulatok vannak, pl. Fekete Gyula, Koroda Miklós, Soós Imre stb. E témakörben jómagam Kurucz Gyula és Tóth- Máthé Miklós műveit elemezem.

Összegyűjtöttem és áttekintettem Balázs Győző műveit. A miskolci tanárnak meghatározó szerepe volt abban, hogy tehetséges fiatalokat küldött Sárospatakra. Az 1930-as években KS írásai Balázs Győző stílusát tükrözik.

Ugyancsak áttekintettem a hajdani miskolci majd sárospataki iskolatárs, Vatai László munkásságát. Tekintettel arra, hogy 1914-ben született, a Magyar Comenius Társaság ez évi őszi ülésén róla fogok előadást tartani.

A konferencia szellemi hozadéka az is, hogy (elsősorban Molnár Márton segítségével) elkezdtem feldolgozni Hamvas Béla és (Bolvári-Takács Gábor segítségével) Mátrai László (akivel ismerték és kölcsönösen elismerték egymást...) műveit, keresve a párhuzamosságokat és eltéréseket....

Ugyancsak fontos dimenzió az olvasmányok áttekintése, hiszen például *az egyház szerepe és lehetőségei a szocializmusban* témakörben szinte szövegszerűen azonos nézeteket képviseltek Veres Péterrel.

E heterogén és heteronom munka vázlatát azzal zárom, hogy költőket adtunk egymásnak: tőle tudok a már teljesen elfelejtett Krüzselyi Erzsébet kitűnő erdélyi költőről, Koncz Sándor hívta fel a figyelmemet Áprily Lajosra, aki szellemi életem egyik meghatározó élményévé vált. Én

pedig Váci Mihályt ajánlottam figyelmébe, akit többször idézett. Mindezek irat- és jegyzetanyaga folyamatosan feldolgozásra kerül és közvetítem a hallgatóknak, érdeklődőknek... Köszönöm az áldozatkész segítők és a támogatók szíves közreműködését.

2.3.9.A konferencia dokumentációja.

A konferenciát interneten közvetítettük és továbbra is elérhető a www.srta.hu honlapon keresztül (nyitó oldal, a bal oldalon, a híreknél). A felvétel alapján leírtuk, javítottuk, digitalizáltuk az elhangzottakat. Néhány előadást már közlésre előkészítettünk. Továbbiak szerkesztése és jegyzetekkel történő kiegészítése folyamatban van. Több folyóirattal tárgyaltam és egyeztettem. Fontos, hogy először így jelenjenek meg, majd pedig megfelelő magyarázatokkal és jegyzetekkel *az egész anyagot is kötetben is szeretnénk kiadni*. Ma már nem fontos a nagy példányszám, elég ha a jelentősebb könyvtárak, az előadók, néhány gyülekezet, stb. kapnak belőle és az anyagot honlapon elérhetővé kell tenni.

Az internetes közvetítés negatív tapasztalatai is fontosak, amelyek az e-mailes kommunikáció gondjaira utalnak. Az elemzése hozzájárul ahhoz, hogy Sárospatakon megszervezzük a nagyobb előadások internetes közvetítését annak érdekében, hogy a kihelyezett képzések keretében, Kassán és Beregszászon párhuzamosan, ám egyidejűleg történhessen a képzés.

A rendezvény jó hangulatú, élénk volt, valóban tükrözte Koncz Sándor munkásságát.

A megosztott feladatok közös felelősség gondolat jegyében folytatjuk az elemzést, vázoljuk a következtetéseket, feladatokat és lehetőségeket. A feladat azt jelenti, hogy én magam vállalom a munkát. A lehetőség arra utal, hogy hallgatók, kutatók feldolgozhatják a témát, amelyben segítek.(drgaborkoncz@t-online.hu)